

قهر طبیعت در کشورهای جهان سوم

نوشته : فرانک لانگ
ترجمه : طاهره فرخی

در کشورهای جهان سوم کشاورزی همیشه در معرض قهر طبیعت قرار دارد. عموماً "بلاای طبیعی مسبب عدم خودکفائی در زمینه کشاورزی در اغلب کشورهای جهان سوم واقع در آفریقا، آسیا و آمریکا می باشد و دلیل آن همانند آسیب پذیری بخش کشاورزی اینگونه کشورها در مقابل قهر طبیعت می باشد. انجام اقداماتی در جهت کنترل و یا تعدیل تاثیرات اینگونه بلاای طبیعی میتواند بطور موثر منجر به تامین نیازهای اساسی و رفاه روستائی گردد. جوامع بین المللی این امر را بصورت تاثیر "بحران مالتوس" برپهنه عظیم و بی ثبات کشورهای جهان سوم و مشکلات و فقر روستائی این مناطق توجیه نموده اند. تاکنون نقش بلاای طبیعی در کشورهای جهان سوم بندرت مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. لذا مقاله دیل با دارا بودن جنبه های بسند آموزشی و پژوهشی از طریق شرکتهای تعاونی، طبیعی را برای حل مشکلات کشاورزی حاصل از قهر طبیعت در جهان سوم ارائه میدهد.

● قهر طبیعت - اطلاعات آماری ●

قهر طبیعت تحت عنوان پدیده های ژئوفیزیکی و آب و هوائی مانند گردباد، طغیان رودخانه ها، زلزله، خشکسالی، سیل و فورانهای آتشفشانی برای منفی بر زندگی بشر میگذارد تعریف شده است. علیرغم مداوم نبودن قهر طبیعت و با توجه به روشهای معمول و تناقضات و تفاوتی موجود در گزارش میزان دفعات وقوع بلاای طبیعی توسط سازمانهای مختلف، آمار موجود عموماً "مبین این امر است که بطور متوسط ۹۰٪ اینگونه مصیبتها در جهان در کشورهای توسعه یافته اتفاق می افتد.

در خلال سالهای ۱۹۷۱ - ۱۹۱۹ یعنی طی ۵۱ سال تعداد حوادث گزارش شده ۲۷۲ مورد و عبارت دیگر سالانه ۵ بار بوده است که بسیار کمتر از موارد ذکر شده در آمارهای اخیر میباشد. در طی این سالهای نسبتاً طولانی قهر طبیعت بطور عمده بصورت زلزله و گردباد بوده که بر رویهم ۹۰٪ مجموع حوادث ناشی از قهر طبیعت در جهان را شامل می شود و کشورهای در حال توسعه جهان نقاط اصلی و نوع اینگونه مصیبتها بوده است.

بطوریکه ۸۹ مورد در آسیا، ۴۹ بار در کشورهای آمریکائی، ۳۸ مورد در خاورمیانه و ۳۳ بار در آفریقا گزارش شده است.

بررسی و ارزیابیهای موجود نشان میدهد که ۹۰٪ مصیبتهای طبیعی در کشورهای در حال توسعه جهان اتفاق افتاده است و علاوه بر بررسی آمار سالهای ۱۹۷۱ - ۱۹۱۹ حاکی از این مسئله است که بیشترین سختترین حوادث در سالهای ۱۹۷۱ - ۱۹۵۱ حادث گردیده بطوریکه برای این فاصله زمانی ۲۲۲ مورد گزارش شده است. بطور تقریبی میتوان گفت وقوع حوادث طبیعی در سالهای ۱۹۱۸ - ۱۹۱۹ دو برابر شدت یافته است طی سالهای ۷۱ - ۱۹۵۱ کشورهای در حال توسعه آسیا، خاورمیانه آمریکا و آفریقا در مقایسه با سایر کشورهای جهان حوادث متعدد و بسیار شدیدی را در این زمینه تجربه نموده اند. آمار موجود نقل شده از منبع دیگری نیز نشاندهنده افزایش نسبت وقوع فاجعه های طبیعی بر اساس میانگین شدت آن در سالهای ۱۹۷۱ - ۱۹۱۹ و ۱۹۶۸ - ۱۹۷۱ میباشد.

در خلال سالهای ۷۱ - ۱۹۶۸ وقوع حوادث طبیعی از قبیل خشکسالی ۸ برابر، فورانهای آتشفشانی ۳ برابر و گردباد و بیماریهای واکسیناسیون ۲ برابر افزایش داشته است. مقاله حاضر گویای این امر است که قهر طبیعت در کشورهای در حال توسعه سال بسال روبه افزایش است. ۱۵

بررسی وضع موجود

آمار و گزارشهای "بخش تعدیل و کنترل حوادث طبیعی در سازمان ملل متحد"

حاکمی از این امر است که مکان اصلی وقوع قهر طبیعت، ۶۰ کشور در حال توسعه جهان است بخصوص کشورهای آسیائی و آفریقائی که فعالیت اقتصادی آنان عمدتاً از طریق کشاورزی است.

سازمان ملل متحد میزان خسارات ناشی از قهر طبیعت در کشورهای بلاخیز جهان سوم را بسیار بیش از کمکه‌های همه جانبه دریافتی آنان از سایر کشورهای جهان برآورد نموده است. بر طبق گزارش کمیسیون بررسی وضع آمریکای لاتین و آمریکای مرکزی در سازمان ملل متحد میزان خسارات وارده ناشی از قهر طبیعت به این کشورها در خلال سالهای ۷۴ - ۱۹۶۰ بطور متوسط بالغ بر ۲/۳٪ وزن تولیدات ناخالص ملی آنان بوده است. مناطق کشاورزی بیش از سایر نقاط در معرض قهر طبیعت و زیانهای ناشی از آن بوده‌اند. عبارت دیگر بهتر است بگوئیم که خسارت سالیانه بمیزان ۲/۳٪ تولیدات ناخالص ملی بیشتر به بخش کشاورزی وارد میگردد.

آمار موجود در کمیسیون بررسی وضع اقتصادی و اجتماعی منطقه آسیا و اقیانوسیه وابسته به سازمان ملل متحد، ۳۲ کشور در حال توسعه این منطقه را شامل می‌شود و اکثر آنها از تولیدکنندگان نوپا و ضعیف بوده و زیر نظر این کمیسیون قرار دارد. حاکمیت که کل خسارتهای وارده از آفات طبیعی به اینگونه کشورها در طول سالهای ۷۴ - ۱۹۶۱ با توجه به قیمت روز کالاها در سال ۱۹۷۴ حداقل بالغ بر ۳۰ میلیارد دلار بوده است. از آنجائیکه آمار موجود حاوی استدلال صحیح مفسرین در این زمینه نیست لذا زیان وارده

از آفات طبیعی به اقتصاد کشورهای مذکور قابل تخمین نیست. لازم به تذکر مجدد است که بخش کشاورزی کشورهای فوق صدمات سخت‌تری را متحمل گردیده است. قریب ۲۰۰ میلیون جریب ازمینهای زیر کشت مورد هجوم سیل قرار گرفت بطوریکه زیان وارده به کشاورزان را بهسولت نمیتوان برآورد نمود. در منطقه ساحل آفریقا خشکسالی سد بزرگی در مقابل تشنج کشاورزی این ناحیه بوده و برعکس در کشورهای هندوستان و پاکستان سیل عامل موثر بر عدم توسعه کشاورزی است. کارشناسان تعدیل قهر طبیعت در سازمان ملل متحد از شرایط فوق‌الذکر نتیجه میگیرند اثرات و صدمات بلاای طبیعی در مناطق مصیبت خیز جهان سوم منجر به از میان رفتن تمامی کوششهایست که در جهت رشد اقتصادی این کشورها بکار می‌رود.

آیا تعاونها میتوانند کمکی در این مورد بنمایند؟

در علم اقتصاد، قهر طبیعت عامل برونمی است که در تغییر میزان بازده محصول موثر است.

در صورت عدم وقوع قهر طبیعت در کشورهای جهان سوم، عواقب و مشکلات ناشی از توسعه کشاورزی در کشورهای جهان سوم بهسولت قابل کنترل و تعدیل نخواهد بود. تجربیات حاصله در زمینه "توسعه" دلیل کافی بر صحت این نظریه میباشد.

بطور مثال، یکی از دلایل عمده این امر که چراییهای ناشی از آفات طبیعی در کشورهای در حال توسعه همیشه سخت‌تر و سنگین‌تر از کشورهای توسعه یافته میباشد، اینست که

کشورهای توسعه یافته تجهیزات و زیربنای کافی در جهت مهارت‌های عوامل طبیعی بر محیط پیرامون خود را دارند.

موضوع قابل بحث در زمینه قهر طبیعت لزوماً از بین بردن کامل آن نیست بلکه تعدیل و کنترل اثرات اینگونه حوادث بر شرایط زندگی بشر مورد نظر است. برای نمونه میتوان از کشور هلند که سابقاً موفقیت آمیزی در زمینه کنترل هجوم سیل که مهمترین مانع توسعه کشاورزی این کشور است نام برد. این کشور در طی سالیان دراز موفق به توسعه سیستمهای موثری برای جلوگیری از هجوم سیل نظیر سیستم آبیاری زمینهای کشاورزی و سایر اشکال کنترل آب و احیاء و آبادانی گردیده و هم‌اکنون بطور کامل بر مشکل هجوم سیل غلبه یافته است. موفقیتهای مشابهی نیز در کنترل آفات طبیعی در کشورهای توسعه یافته جهان فراوان موجود است.

برای کشورهای در حال توسعه کنترل قهر طبیعت چندان آسان نیست. این کشورها اغلب با مشکل کمبود سرمایه، تکنولوژی و افراد متخصص و خبره برای پیشبرد برنامه‌های خود در زمینه جلوگیری از خسارات قهر طبیعت مواجه میباشند به عبارت دیگر اینگونه کشورها با مشکل فقدان استعداد و منابع لازم مواجه میباشند. ولذا به دلایل فوق وجود تعاون بین المللی در این مناطق ضروری بنظر میرسد.

در اغلب کشورهای جهان سوم، شرکتهای تعاونی روستائی نمیتوانند نقش موثری در مقابله با مشکلات موجود ایفا نمایند. زیرا شرکتهای تعاونی روستائی از کیفیت نیروی انسانی موثر و محتوای آموزشی برخوردار بوده و تشکیل آنها میتواند کمک موثری در جهت انجام اقدامات اساسی و شناسائی و مقابله با آفات طبیعی در کشورهای جهان سوم باشند. موفقیت کشور چین در زمینه کنترل قهر طبیعت قابل توجه و تعمق است.

ناریخ کشور چین حاکیست که این کشور همواره از خسارات شدید ناشی از قهر طبیعی یعنی علی الخصوص طغیان رودیانگانه، هوا و رود رود Yellow river دررنج بوده است. برای مردم چین مشخص بود که قهر طبیعت مانع اصلی استقلال و خودکفائی آنانست و لذا شعار "آماده باش برای جنگ" و "آماده باش برای قهر طبیعت" را سرلوحه کار خود قرار دادند.

مقاله حاضر گویای این امر است که قهر طبیعت در کشورهای در حال توسعه سال بسال روبه افزایش است.

کشور چین طی این سالیان اگر چه نتوانست قهر طبیعت را بطور کامل کنترل کند لکن تکنیک خود را در زمینه مقابله با آن بطور موثر توسعه داده است. در زمینه کنترل سیل، نقش رودهای اصلی طرح گردید و کنترل ماهرانه‌ای از طریق سد بندی و جنگل کاری اطراف رودها بمرحله عمل درآمد. همچنین علوم و خدمات جوشانی بطور جدی توسعه داده شد. در ارتباط با زلزله یکسری برنامه‌هایی برای پیش بینی وقوع آن و یکسری کنترل و تعدیل صدمات و خسارات پس از وقوع زلزله بمرحله اجرا درآمد.

تکنیک پیش بینی زلزله در شمار امور زلزله شناسی زلزله‌های قوی بشمار میرود. این تکنیک از طریق تجزیه و تحلیل و بررسی واکنش حیوانات و فشار آب در چاهها و غیره قبل از وقوع زلزله‌های قومی قابل استفاده است. برای جلوگیری و تعدیل خسارات وارده ناشی از زلزله‌ها نیز موشکهای دستی مخصوص ساخته شده که بوسیله شرکت‌های تعاونی مورد استفاده قرار میگیرد. در زمینه استفاد از تکنیک موشکی عقیده بر اینست

که از این طریق گلوله‌ها تگرگ بطوری پراکنده میشود که نیروی وارده از آن در هنگام برخورد با زمین تا حدیک قطره باران عادی کاسته میشود. معیارهایی نیز برای محافظت محصول عرضه شده تا از خسارات و آفات متداول وارده به بخش کشاورزی جلوگیری شود.

ویژه‌گی اصلی کنترل آفات و قهر طبیعت در کشور چین در بسیج نوده‌ای روستائیان برای فعالیتهای گروهی متمرکز است. این امر بوسیله کمونها (بخشها) و یا شرکتهای تعاونی که دارای فعالیت مشابه یکدیگر میباشند، تحقق مییابد. کمونها روشهای عملی مقابله با قهر طبیعت را آموخته و آمادگی لازم برای عملیات فوری و ضروری را دارند.

وسائلی از قبیل علائم اخباری و شبکه‌های ارتباطی مخصوص جهت آگاهی و بسیج منابع انسانی برای کنترل و مقابله با بلاهای طبیعی برقرار گردیده است. با توجه به این حقیقت که خطر قهر طبیعت در کشور چین هنوز بر طرف نشد مع الوصف این کشور قادر است صدمات و خسارات ناشی از بلایه طبیعی را بطور موثر کاهش دهد با این حال کشور چین بهیچوجه در مرز کشورهای توسعه یافته جهان نیست.

در اغلب کشورهای جهان سوم،

شرکتهای تعاونی روستائی

می‌توانند نقش مؤثری

در مقابله با مشکلات

موجود ایفاء نمایند.

قبلا" گفته شد که یکی از مشکلات ویژه شرکتهای تعاونی در کشورهای در حال توسعه اینست که این شرکتهای بمنظور برخورد و مقابله با مشکلات موجود در راه پیشرفت و توسعه کشور خود و برای تامین نیازهای اساسی تجهیز نشده و در زمینه مقابله با قهر طبیعت نیز آمادگی ندارند.

در صورتیکه کاملا" بدیهی است که بسیج منابع انسانی در این مناطق سهولت امکان پذیر است زیرا وسیله امر معاش روستائیان در کشورهای در حال توسعه بسختی در معرض خطر هجوم آفات طبیعی قرار دارد. لذا وجود چنین خطراتی انگیزه مناسبی برای جذب نیروی انسانی لازم در جهت نضج فعالیتهای تعاونی در کشورهای جهان سوم خواهد بود.

دولتها میتوانند تحت برنامه‌هایی نظیر فعالیتهای تعاونی، سرمایه و انواع تجهیزات و وسائل را در اختیار شرکتهای تعاونی قرار داده و

طی سالهای

۱۹۵۱-۷۱

کشورهای در حال توسعه

آسیا، خاور میانه، آمریکا

و آفریقا در مقایسه با سایر

کشورهای جهان حوادث

متعدد و بسیار شدیدی را

در این زمینه

تجربه نموده‌اند.

قهر طبیعت یا استعمار

نقدی کوتاه بر مقاله قهر طبیعت در کشورهای جهان سوم

نکته اساسی که در مقاله فوق وجود دارد جریان‌ی است که بوسیله قدرت‌های حاکم بر جهان برای توجیه محرومیت و عقب ماندگی کشورهای تحت سلطه و مستضعف مطرح می‌شود و متأسفانه این نیرنگ و فریب استعماری در اذهان بسیاری از همین ملل محروم نیز سوخ کرده است، لیکن حقیقت امر چیز دیگریست.

تاریخ بشر همواره یک درگیری مستمر و دائمی را در بطن خود داشته است. از یک طرف جریان‌ی قدرت طلب و سلطه‌گروافزون خواه و از طرف دیگر جریان‌ی تحت سلطه و چپاول شده بوسیله جریان اول.

فلسفه تاریخ و جامعه‌شناسی در جهان بینی اسلامی حرکت جامعه و تاریخ ناشی از درگیری و تضاد بین این دو قطب میدانند در رابطه با این اعتقاد مثال‌های تاریخی فراوانی در قرآن بیان می‌کنند از هابیل و قابیل تا فرعون و موسی، تا زمان حال که باطل در چهره امپریالیسم و استکبار جهانی متجلی شده است. وجه مشترک تمام جریان‌ات حاکم در طول تاریخ قدرت طلبی و بهره‌کشی از مال و جان مردم بوده است و در راه این هدف از سه حربه زور و ترس و تزیین نیز استفاده می‌کرده‌اند.

هدف این قدرت‌ها تسلط کامل بر جهان و مال انسان‌هاست و اکنون که بشر به پیشرفتهائی نائل

همگام با آن جهت کنترل خسارات ناشی از قهر طبیعت مهارت و کاردانی لازم را به روستائیان بیاموزند شرکت‌های تعاونی بسهولت قادرند که از طریق تامین نیروی کار روستائی به کاهش هزینه برنامه‌های ضربتی (فوری) دولت کمک نمایند.

زیرا اینگونه شرکت‌ها محتملاً از خود کشاورزان که بطور مستقیم در معرض آسیب و حمله قهر طبیعت قرار دارند تشکیل شده و آنان میتوانند منابع مفیدی از کارشناسان خیره در زمینه مبارزه با آفات طبیعی را بوجود آورند. بعلاوه این امر میتواند منجر به شرکت موثر و اساسی (روستائیان) در طرح‌ها و برنامه‌های روستائی گردد.

اغلب سازمان‌های بین‌المللی نظیر سازمان تغذیه و کشاورزی وابسته به سازمان ملل متحد و سازمان بین‌المللی کار اعلام نموده‌اند که همکاری و تشریک مساعی روستائیان در شمار ویژه گی‌های اساسی و ضروری برای موفقیت طرح‌های توسعه و عمران روستائی است.

تجربیات کشورهای چین در زمینه کنترل قهر طبیعت که بطور مثال در این مقاله ذکر شد میتواند مورد استفاده اکثر کشورهای که در معرض خطر وقوع قهر طبیعت واقعند قرار گیرد.

زیرا هرگونه تعلل و تاخیر بیشتر در برقراری ضوابط و معیارهای لازم برای کنترل قهر طبیعت در کشورهای جهان سوم خسارات و زیان‌های عظیمتری را به محصولات کشاورزی و رفاه روستائی اینگونه کشورها وارد خواهد نمود.

موفقیت هر طرح موثر در زمینه کنترل قهر طبیعت به مقیاس وسیعی بستگی به حمایت افراد جامعه و یاجوامعی که مستقیماً در آن ذینفع می‌باشند دارد و بنا بر این تشکیل شرکت‌های تعاونی روستائی در تحقق این امر کاملاً مفید فایده خواهد بود.

آمده عملکرد این قدرت‌ها وسیع‌تر و گسترده‌تر شده و با نام و نشان "امپریالیسم" ظاهر گشته است برای رسیدن به این هدف از تمامی امکانات مانند تکنولوژی، صنایع نظامی، و علم و روش تبلیغاتی و تخدیری که از همه مهم‌تر و موثرتر است استفاده می‌شود، سرمایه، تکنیک و علم خدمت قدرت‌های حاکم قرار گرفته است، و لذا همانطور که گفته شد از همه موثرتر و کار سازتر تسلط بر افکار انسان‌هاست تا جائی که تمام تکیه خود بر این روش نهاده است و بسیاری از جامعه‌شناسان و متفکرین و محققین بعنوان تئوریسین‌ها استعماری در خدمت قدرت استکبار جهانی هستند و راه را برای تسلط هر چه بیشتر و استعمار کامل هموار می‌نمایند. در جهان کنونی برای انسان‌ها آگاه و بسیاری از ملل این مسئله بروشنی آشکار شده است و لزومی به ارائه توضیح در اصل موضوع نیست یعنی استعمار بچشم نمی‌خورد، بلکه آنچه که باید مطرح نمود شیوه‌های استعمار و طریقه مقابله با آن می‌باشد که این وظیفه و رسالت روشنفکران آگاه جامعه است که استعمار و روش‌های گوناگون نفوذ را روشن نماید و ملل تحت استعمار را به قیام و حرکت وادارد.

با توجه به این مختصر، از مقاله مزبور می‌توان این مسئله پی برد که این افکار خود از تراوش فکری همین جامعه‌شناسان و اقتصاد دانان بین‌المللی است و بر احتی می‌توان فهمید که نویسنده با مطرح نمودن قهر طبیعت و بلا طبیعی خواسته است چهره استعمار را که بزرگترین بلاها را بر سر انسان‌ها آورده است بپوشاند.

چگونه می‌توان فقر و محرومیت ملل جهان سوم ناشی از قهر طبیعت دانست در حالی که هشتاد و نود درصد سرمایه‌های جهان در اختیار معدودی انگشت شمار از صاحبان تراست‌ها و کارتل‌ها قرار دارد و استعمار با یورش‌های نظامی تنها در طول نیم قرن اخیر میلیون‌ها انسان را به هلاکت کشاند است و میلیون‌ها انسان نیز در اثر فقر ناشی از هجوم استعمارنا بود شده و میشوند.